

SPORDA SALDIRGANLIK VE ÖFKE ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

¹Bülent GÜRBÜZ^{ACD}

²Sercan KURAL^{BDE}

³Oğuz ÖZBEK^{ACD}

A Çalışma Deseni (Study Design)

B Verilerin Toplanması (Data Collection)

C Veri Analizi (Statistical Analysis)

D Makalenin Hazırlanması (Manuscript Preparation)

E Maddi İmkânların Sağlanması (Funds Collection)

Özet: Bu çalışmanın amacı, Türk sporcularda öfke ve saldırganlığın değerlendirilmesi için bir ölçme aracı olarak "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği"nin Türkçe uyarlamasını yapmaktır. Araştırmanın çalışma grubunda 53 profesyonel (% 21.5) ve 193 amatör (% 78.5) futbolcu yer almıştır. Katılımcıların yaşları 17 ile 37 arasında ($Ort_{yaş} = 21.60 \pm 3.97$) değişmektedir. Katılımcılar, Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'ni" (SSÖÖ) cevaplamışlardır. Ölçeğin orijinal versiyonu "saldırganlık" (6 madde) ve "öfke" (6 madde) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için ise Cronbach's Alpha içsel tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. AFA sonucuna göre ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Yapılan DFA sonuçları, orijinal formula tutarlı olarak ölçek Türkçe versiyonunun da iki alt boyut ve toplam 12 maddeden oluştuğunu göstermiştir. Ölçeğin faktör yüklerinin .41 ile .83 arasında değiştiği tespit edilmiştir. DFA sonuçları incelendiğinde, uyum iyiliği indekslerinin, $\chi^2/df = 2.69$, GFI= .91, AGFI=.87, CFI=.91, IFI=.91, SRMR=.07, RMSEA=.08 olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bu değerler uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's Alfa iç tutarlık katsayılarının a) saldırganlık .79 b) öfke .79 ve toplam ölçek için .83 olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, Türk kültürüne uyarlanan SSÖÖ'nin sporcuların müsabaka anındaki öfke ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yarışma, Saldırganlık, Öfke, Geçerlik ve güvenilirlik

¹ Sorumlu yazar, Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, bulentgurbuz@gmail.com

² Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

³ Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

COMPETITIVE AGGRESSIVENESS AND ANGER SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Abstract: This study aimed to test “Competitive Aggressiveness and Anger Scale”’s reliability and validity to measure Turkish athletes’ aggressiveness and anger. Study participants were 53 professionals (21.5 %) and 193 (78.5 %) amateur football players. They ranged in age from 17 to 37 years old ($M_{age} = 21.60 \pm 3.97$). The participants answered the “Competitive Aggressiveness and Anger Scale” (CAAS) which was developed by Maxwell and Moores (2007). Original version of the scale constitutes of two subscales which are named as aggressiveness (6 items) and anger (6 items). After testing the basic assumptions of statistical tests, Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) were used to test the factor structure of the scale. Cronbach’s Alphas were calculated for the subscales to test their internal consistencies. EFA results illustrated that adapted scale consists of two subscales. CFA results revealed that Turkish version of the scale consists of two subscales and totally 12 items and these results were similar to the original version of the scale. The item factor loadings for the overall scale range between .41 and .83. When the fit indexes were examined, the fit indexes of the scale were $\chi^2/df = 2.69$, GFI = .91, AGFI = .87, CFI = .91, IFI = .91, SRMR = .07, RMSEA = .08. The goodness of fit indexes indicated that these indexes of scale were in acceptable ranges. For the total scale and the subscales, the Cronbach’s Alpha reliability coefficients were measured as .79, .79 and .83 respectively. In conclusion, the results revealed that the Turkish adaptation of “Competitive Aggressiveness and Anger Scale” can be used as a valid and reliable measurement tool to evaluate the athlete’s competitive aggressiveness and anger.

Keywords: Competition, Aggressiveness, Anger, Validity and reliability

SUMMARY

Introduction and Aim: The increase in the importance of international success in sports has led to an increase in competition between countries and also athletes. In recent years, with the increasing competition, violence in sports has become a major problem and this has attracted the attention of researchers working in the field of sports (Conroy et al., 2001). Therefore, understanding anger and aggressiveness in sports has become a major goal for researchers and many studies have been conducted (Maxwell et al., 2009). Despite of these studies, it is not possible to say that the relationship between variables such as aggressiveness and anger in sports has not be examined sufficiently (Visek et al., 2010). In this parallel, the aim of the study was to adapt the “Competitive Aggressiveness and Anger Scale” to Turkish culture which was developed to examine aggressiveness and anger in sports. **Material and Method:** Study participants were 53 professionals (21.5 %) and 193 (78.5 %) amateur football players. They ranged in age from 17 to 37 years old ($M_{age} = 21.60 \pm 3.97$). The Competitive Aggressiveness and Anger Scale (CAAS) which was developed by Maxwell & Moores (2007) for the data collection. The original form of the scale has a total of 12 items with subscales of “anger” (6 items) and “aggressiveness” (6 items). Translation and back-translation method was used for the formation of Turkish version. Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed to examine the factor structure of the scale. Confirmatory Factor Analysis (CFA) was performed to test the factor structure which was generated from the EFA. In order to test the reliability of the Turkish version of the scale, Cronbach’s Alpha internal consistency coefficient was calculated for each subscales. **Results:** AFA illustrated that the first 6 items (items 7-12) constituted the anger subscales and the last 6 items (items 1-6) were in the aggressiveness subscales. Analysis also revealed that the factor load of the items ranged between .50 and .84. The CFA results indicated that $\chi^2/df = 2.69$ and if this ratio is less than 3, it is accepted as perfect fit (Kline, 2005). When the fit indexes were examined, the fit indexes of the scale were GFI = .91, AGFI = .87, CFI = .91, IFI = .91, SRMR = .07, RMSEA = .08. The goodness of fit indexes indicated that these indexes of scale were in acceptable ranges (Hu & Bentler, 1999). In other words, with the obtained values, the fit indexes of the model can be accepted. The goodness of fit indexes indicated that these

indexes of the proposed model were acceptable. Cronbach's Alpha internal consistency for both of the subscales were .79. **Conclusion:** It could be concluded that the 2-factor and 12-item structure in the original form of CAAS was confirmed for the Turkish culture. In other words, CASS appears a valid and reliable instrument that can be used to examine the aggressiveness and anger behaviors of athletes.

1. GİRİŞ

Özellikle geçtiğimiz son 30 yıl içinde başta gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere pek çok ülke uluslararası düzeydeki sportif performansını üst düzeye çıkarmak için spor politikalarında önemli değişiklikler yapmaya başladılar (Nicholson, Hoyer ve Houlhan, 2011). Bu politika değişikliğinin en önemli nedenlerinden bazıları politik üstünlük, prestij ve ekonomik kazanımlardır. Ülkelerin spor politikalarında yaşanan bu değişimin en önemli etkileri hiç şüphesiz ki bu sektörün en temel ögesi olan sporcular üzerinde yaşanmıştır. Örneğin, geçmişle karşılaştırıldığında spor kavramı bireyler ve toplumlar için bir sosyal ağ aracı olmaktan uzaklaşmış sporcu ve ülkeler için farklı fırsatların elde edileceği bir alan olarak görülmeye başlanmıştır (Grix ve Carmichael, 2012).

Spordaki uluslararası başarıların öneminin artması ülkeler ve sporcular arasındaki rekabette artmasına neden olmuştur. Sporda elde edilen uluslararası ve bireysel başarılar başta fizyoloji, psikoloji, beslenme, teknik ve taktik gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Baker ve ark., 2003). Bireysel olarak veya takım halinde kazanılan başarıların tüm dünyada çok önemli bir yer tutması sporda rekabetin daha da etkili olmasına neden olmuştur. Günümüzdeki rekabet koşulları çok zorlu bir hal almış ve küçük bir faktör bile uluslararası rekabette başarılı bir konuma gelmede etkili bir rol oynamaya başlamıştır (Kumar, 2015). Rekabet unsuru, ödüller ve başarıdan dolayı, spor, saldırgan ve şiddet içeren davranışların karmaşıklığına açılan bir pencereye dönüşmeye başlamıştır (Harwood ve ark., 2017; Mutz ve Baur, 2009; Spaaij ve Schaillec, 2019).

Günümüzde maalesef pek çok insan sporu, sporcuların rakiplerine sözlü veya fiziksel olarak saldırıda bulunduğu ve küçümsediği gibi eylemlerin gerçekleştirildiği bir alan olarak da görmektedir (Stranger ve ark., 2017). Hem profesyonel hem de amatör olarak, saldırganlık ve şiddet sporun tüm seviyelerinde görülebilir ve her yaşta sporcu etkisi altına alabilir (Fields ve ark., 2010; Spaaij ve Schaillec, 2019). Sporcuları etkisi altına alan bu tarz davranışlar genellikle kazanılacak bir başarı için veya bir ödül için ortaya çıkabilmektedir.

Sporda şiddet son yıllarda büyük bir sorun haline gelmiş ve bu durum spor alanında çalışan araştırmacıların ve toplumbilimcilerin dikkatini çekmektedir (Conroy ve ark., 2001). Bu nedenle, sporda öfke ve saldırganlığı anlamak bilim insanları için giderek artan bir amaç haline dönüşmüştür (Maxwell ve ark., 2009). Literatürde yer alan birçok araştırma sporda saldırgan davranışların nedenlerini incelemekte ve bu davranışların altında yatan nedenleri anlamaya çalışmaktadır (Donahue ve ark., 2009). Yapılan bu çalışmalara rağmen sporda saldırganlık ve öfke gibi değişkenler arasındaki

ilişkinin henüz yeteri kadar incelendiğini söylemek pek mümkün değildir (Vissek ve ark., 2010).

Saldırganlık ve Öfke Kavramları

Saldırganlık ve öfke psikoloji alanında güdü/güdülenme gibi kadar önemli görülen ve sıklıkla üzerinde çalışılan kavramlar arasındadır (Omli ve LaVoi, 2009; Robazzo ve Bortoli, 2007). Bu iki kavramın literatürde yer alan birçok tanımını bulmak mümkündür. Örneğin Kerr (2008) saldırganlığı toplum tarafından uygun görülmeyen, bir başka kişiye nedensiz düşmanlık veya saldırı olarak tanımlamaktadır. Bir diğer ifadeyle saldırganlık; öfke, engelleme ve korku gibi durumlardan ortaya çıkan ve diğerine zarar vermeyi, engellemeyi veya kişinin kendisini korumayı amaçlayan fiziksel, sözel veya sembolik davranışlar olarak tanımlanabilir (Özdevecioğlu ve Yalçın, 2010). Husman ve Silva sporda saldırgan davranışları, sporcunun rakibini kasıtlı olarak hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaralamaya yönelik eylemleri olarak tanımlamaktadır (akt: Conroy ve ark., 2001).

Öfke ise, her insanın içinde olan normal bir duygu durumudur. Ne iyi ne de kötü sayılabilecek bir duygu olan öfkenin kontrol altında tutulması gerekmektedir (Abrams, 2010). Öfke genellikle algılanan provokasyona “olumsuz” duygusal bir tepki olarak tanımlanır (Berkout ve ark., 2019; Novaco, 2011). Bazı insanları ise öfkeyi, genel olarak duygusal, bilişsel ve davranışsal bir tepki olarak sınıflandırırken, bazıları ise sadece bir duygu olarak sınıflandırmaktadır (Dun ve ark., 2006; Eckhardt ve ark., 2004). Öfke duygusu sorunlu davranış kalıplarıyla ilişkilendirilse de, bir tehdit anında veya bir sorun algılandığında kişiyi motive eden ve sorunu çözmek için gerekli olan doğal bir duygu olarak tanımlanabilir (Berkout ve ark., 2019; Cassiello-Robins ve Barlow, 2016; Deffenbacher, 2011). Öfke, her zaman olumsuz bir duygu olarak karşımıza çıkmayabilir. Spor alanında ortaya çıktığında, kazanmak için motive eden bir faktör olabilir.

Sporda öfke aslında çok sık karşımıza çıkan bir duygu durumudur. Öfke dışardan meydana gelebilecek (rakibin tehdit edici sözleri gibi) veya içsel olarak meydana gelebilecek çok sayıda olay tarafından tetiklenebilir (kötü bir performans ve geçmişte alınmış ağır bir yenilgi). Öfke duygusu doğal bir duygu olmasına rağmen, bu duygunun kontrol edilememesi, saldırganlığa yol açabilmektedir. Bu yüzden öfke ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (Mowlaie ve ark., 2011).

Saldırganlık kavramı, literatürde yer alan birçok araştırmada bağımlı değişken olarak yer almış ve farklı spor branşlarında inceleme konusu olmuştur (Bebetsos ve ark., 2013; Lee ve ark., 2018; Stanger ve ark., 2017). Saldırganlığı incelemek için, spor bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılan ve farklı araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçme araçları bulunmaktadır (Bredemeier, 1975, 1978; Buss ve Durkee, 1957; Buss ve Perry, 1992; Conroy ve ark., 2001; Duda ve Huston, 1995; Duda ve ark., 1991). Ancak bu ölçeklerin sporda saldırganlık ve öfke gibi davranışların ortaya

çıkmasının nedenlerini anlamada ya da diğer ilişki olduğu faktörleri belirlemede yetersiz kaldığı söylenebilir (Maxwell ve Moores, 2007).

Bununla birlikte literatürde Türk kültürüne uyarlanan ve geliştirilen saldırganlık ölçeği çalışmalarına rastlanırken sporcu saldırganlığının ölçülmesine yönelik güncel bir ölçme aracının olmadığı anlaşılmıştır. Bu çalışma ile sporda saldırganlık ve öfke davranışlarını incelemeye yönelik geliştirilmiş olan “Sporcu Saldırganlığı ve Öfke Ölçeği” Türk kültürüne uyarlanarak alanyazındaki bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışma Deseni: Bu çalışmada sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan ve belirli bir grubun özelliklerinin, bir olguyla ilgili görüşlerinin ve tutumlarının olduğu gibi betimlenmeye çalışıldığı tarama yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztük ve ark., 2012).

Katılımcılar: Araştırmanın çalışma grubunda seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 53 profesyonel (% 21.5) ve 193 amatör (% 78.5) futbolcu yer almıştır. Çalışmada eksik ya da yanlış doldurulan ölçek formları çalışmadan çıkarılmıştır. Katılımcıların yaşları 17 ile 37 arasında ($Ort_{yaş}=21.60\pm 3.97$) değişmektedir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada kullanılan “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” (SSÖÖ) Maxwell ve Moores, (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formu, “öfke” (6 madde) ve “saldırganlık” (6 madde) alt boyutları ile toplam 12 maddeden oluşan bir yapıya sahiptir. Katılımcılar, ölçekte yer alan her bir ifadeyi Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Tamamen Katılıyorum (5) arasında değişen Likert tipi 5’li derecelendirme ölçeği üzerinden işaretlemişlerdir. SSÖÖ’nin Türk kültürüne adaptasyon çalışmasını yapmak için literatürde sıklıkla kullanılan ve Hambleton ve Patsula (1999) tarafından önerilen kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları dikkate alınmıştır.

Prosedür: Ölçeğin uyarlanması için öncelikle, orjinal çalışmanın yazarlarından izin alınmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin Türkçe formunun oluşturulması için çeviri, geri-çeviri yöntemi kullanılmıştır. Daha sonra ölçek İngilizce’den Türkçe’ye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye çevirisinin uygunluğu için spor bilimleri alanında İngilizceye hâkim üç uzmandan görüş alınmıştır. Çeviri aşaması tamamlanan ölçek formu İngiliz alanında uzman kişiler tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Geri çevirisi yapılan ölçek maddeleri orijinal form maddeleri karşılaştırılmış ve birbirine en yakın çeviriler seçilmiştir. Daha sonra, ölçeğin düzenlemeleri yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçme aracına son hali verildikten sonra, ölçeğin deneme formu 10 sporcuya uygulanarak ölçek test edilmiştir

Verilerin Toplanması: Ölçek formu araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ile birlikte çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden sporculara gerekli izinler alınarak antrenman öncesinde veya sonrasında yüz-yüze uygulanmıştır. Ölçme aracının ön sayfasında çalışmanın amacı ile ilgili gerekli açıklamalar yapılarak veri toplama aracının doldurulması ile ilgili detaylı bilgiler verilmiştir. Sporculara veri toplama aracını doldurmaları için herhangi bir süre sınırı konmamıştır.

Verilerin Analizi: Veriler, SPSS 20.0 ve AMOS 18. istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Skewness ve Kurtosis (verilerin normal dağılım durumu) değerleri (Kline, 2005) ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyüköztürk ve ark., 2012). Çevirisi yapılan ölçeğin faktör yapısını belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA sonucunda elde edilen faktör yapısının doğruluğunu test etmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu, KMO Örneklem Uyum Ölçüsü ve Bartlett Küresellik Testi ile incelenmiştir. DFA’da oluşturulan modelin uyumuna karar vermek için uyum indeksleri (GFI, CFI, IFI, RMSEA, SRMR) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonunun güvenilirliğini test etmek için her bir alt boyut için Cronbach’s Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Verilerin faktör analizi için uygunluğunu belirlemek amacıyla yapılan analizlere göre KMO Örneklem Uyum Ölçüsü 0.81; Bartlett Küresellik Testi sonucu da anlamlı bulunmuştur ($p < 0.000$). Sporda Saldırıcılık ve Öfke Ölçeği’nin (SSÖÖ) faktör yapısını belirlemek için yapılan AFA sonuçları Tablo’1 de sunulmuştur.

Tablo 1. Sporda saldırıcılık ve öfke ölçeği maddelerinin faktör yükleri

Maddeler	Faktör Yükleri	
	Faktör 1	Faktör 2
11. Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.	.84	
9. Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim.	.77	
12. Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.	.66	
8. Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.	.65	
7. Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.	.64	
10. Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.	.50	
4. Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.		.77
1. Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşıyorum.		.75
2. Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.		.71
3. Sayı kaybettiğim zaman çılgına dönerim.		.71
5. Müsabaka esnasında sınırlarımı kontrol etmekte zorlanırım.		.58
6. Hakemlerin hataları beni kızdırır.		.52

Tablo 1 incelendiğinde ilk 6 maddenin (7-12 nolu maddeler) öfke alt boyutunu oluşturduğunu, son 6 maddenin (1-6 nolu maddeler) ise saldırganlık alt boyutunda yer aldığı anlaşılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddelerinin faktör yük değerleri .50 ile .84 arasında değiştiği görülmektedir. AFA sonrasında ortaya çıkan yapının doğrulanıp doğrulanmadığının belirlenmesi amacıyla DFA yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği'nin DFA sonuçları

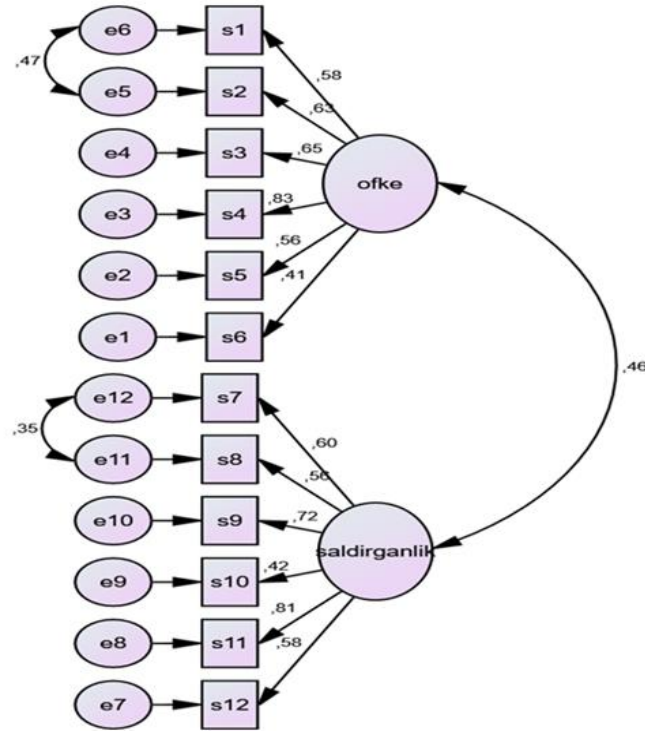
Alt Boyutlar	Maddeler	Ort.	Ss.	Faktör Yükü	t
Öfke	1.Madde	3.06	1.16	.58	10.56**
	2. Madde	2.84	1.20	.63	9.92**
	3. Madde	2.91	1.09	.65	5.52**
	4. Madde	3.13	1.04	.83	9.19**
	5. Madde	2.67	1.13	.56	9.30**
	6. Madde	3.43	.98	.41	9.65**
Saldırganlık	7. Madde	2.81	1.06	.60	9.79**
	8. Madde	2.23	1.06	.56	6.41**
	9. Madde	1.95	.97	.72	10.54**
	10. Madde	2.82	1.20	.42	8.31**
	11. Madde	1.92	.97	.81	9.87**
	12. Madde	2.31	1.10	.58	9.59**

SSÖÖ'nin iki faktör ve toplam 12 maddeden oluşan modelinin elde edilen verilerle ne derece uyumlu olduğunu belirlemek amacıyla yapılan DFA sonucunda t değerlerinin 1.96'dan büyük olduğu yani .01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Çokluk ve ark., 2010). SSÖÖ'nin orijinal formunda belirtilen ve bu çalışmadan elde edilen veriler ile yapılan AFA sonucunda ortaya çıkan 2 faktörlü ve 12 maddelik model için DFA analizi yapılmış ve uyum indeksi değerleri Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri

X ²	sd	X ² /sd	RMSEA	SRMR	CFI	AGFI	IFI	GFI
137,200	51	2.69	.08	.07	.91	.87	.91	.91

Yapı geçerliğine ilişkin veriler sonuçlar incelendiğinde, $\chi^2/df= 2.69$ olduğu ve bu oranın 3'ten küçük olması mükemmel uyum olarak kabul edilmektedir (Kline, 2005). GFI= .91, CFI=.91, AGFI: .87, IFI=.91 değerlerinin .90'dan ve RMSEA=.06-.08 aralığında olması elde edilen bu değerlerin kabul edilebilir uyum değerlerinde olduğunu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999). Bir başka ifadeyle, ulaşılan bu değerler ile kurulan modelin uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca SSÖÖ'nin faktör yapıları Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği modeline ilişkin uyum indeks değerleri

Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan modelin öncelikle yakınsak geçerliği için Açıklanan Ortalama Varyans (AOV-AVE) ve Yapı Güvenirliği (YG-CR) değerleri hesaplanmıştır. Tablo 3'de yer alan veriler incelendiğinde, ölçeğin test edilen iki faktörlü yapısı AOV değerlerinin .40 ve YG değerlerinin ise .78 (öfke) ve .79 (saldırganlık) olduğu görülmektedir. Elde edilen bu değerler ile test edilen ölçüm modelinin kabul edilebilir düzeyde yakınsak geçerliğe sahip olduğu söylenilebilir. Test edilen iki faktörlü yapı için hesaplanan korelasyon değeri .422 ve korelasyon değerlerinin karesi ise .17'dir. Ayrışma geçerliğinden bahsedebilmek için AOV (.40) değerlerinin, hesaplanan korelasyon değerinin karesinden (.17) büyük olması gerekmektedir. Ortaya çıkan bu bulgular ile test edilen ölçüm modelinin ayrışma geçerliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Alt boyutların güvenirliliği için hesaplanan Cronbach's Alpha katsayıları ise, her iki alt boyut için .79 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4. Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği'nin dfa sonucuna göre faktör korelasyon ilişkisi, faktörler arası korelasyon değerlerinin karesi, AOV ve CR değerleri

	Öfke	Saldırganlık	Açıklanan Ortalama Varyans	Yapı Güvenirliği (CR)	C. Alpha
Öfke	1	.17	.40	.78	.79
Saldırganlık	.422**	1	.40	.79	.79

4. TARTIŞMA

Bu araştırmada, Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği"nin Türk kültürü için geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir. Bu amaçla analizler sonucunda elde edilen bulgular çalışmanın bu aşamasında ilgili literatürü ve bir takım teorik temellere de dayanılarak tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmalarında bir ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla en çok başvurulan yöntem AFA'dır. Bu çalışmada da benzer yöntem izlenmiş ve elde edilen verilerin analiz için uygunluğunu test etmek için öncelikle KMO ve Bartlett testleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler için hesaplanan KMO değeri (.81) ve Bartlett testi ($p < .01$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Hutchenson ve Sofroniou KMO değerinin .80-.90 aralığında olmasının örneklem büyüklüğünün çok iyi olduğunu ifade etmiştir (akt: Seçer, 2013). Daha sonra varimax döndürmesine göre AFA yapılmış ve özdeğeri 1'den büyük olan 2 faktör olduğu tespit edilmiştir. Her iki alt boyuttaki madde yük değerlerinin .40 ve üzerinde olduğu ve maddeler arasında binişik yük değerlerinin olmadığı görülmüştür.

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bulgular incelendiğinde, AFA sonucunda elde edilen 2 faktörlü ve 12 maddelik yapının doğrulandığı tespit edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan düzeltme önerileri incelenmiş ve "öfke" alt boyutunun 1 ve 2 maddesi, saldırganlık alt boyutunun 7 ve 8 maddeleri arasındaki düzeltme önerileri dikkate alınmıştır. Yapılan bu modifikasyonlardan sonra, χ^2/sd ise 3'ün altında olduğu yani analiz sonucunda ortaya çıkan yapı ile veri arasında iyi uyum olduğu bulunmuştur (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2005). DFA'da kullanılan farklı uyum indeksleri incelendiğinde GFI, CFI ve IFI değerlerinin .91 olduğu ve iyi uyumu (Hu ve Bentler, 1999) AGFI değerinin .87, RMSEA değerinin .08 ile kabul edilebilir uyum sınırı içinde olduğu (Schumacker ve Lomax, 1996) bulunmuştur. Ortaya çıkan bu uyum değerleri literatürde önerilen uyum değerleri aralığındandır ve ölçeğin orijinal formunun faktör yapısıyla Türkçe'ye uyarlanmış formunun faktör yapısının örtüştüğünü göstermektedir (Maxwell ve Moores, 2007).

SSÖÖ'nin yakınsak ve ayrışma geçerliği kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde, alt boyutlar arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ve bu değerlerin $r = .90$ 'dan daha az olduğu görülmektedir. Yakınsak geçerlik kapsamında AOV değerinin her iki alt boyut için .40 olduğu bulunmuştur. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde AOV değerinin genel anlamda .50 olarak kabul

edildiği ancak yine birçok çalışmada bu değer için .40 ve üzerinin de kabul sınırları içinde olduğu ifade edilmektedir (Fornell ve Lacker 1981, Hair ve ark., 2010; Peterson ve Kim, 2013). Bu çalışma için elde edilen yapı güvenirliği değerlerinin ise her iki faktör içinde iyi güvenirlik düzeyinde olduğu söylenilebilir (Hair ve ark., 2010). Son olarak, SSÖÖ'nin iki faktörlü ve 12 maddelik yapısının güvenirlik seviyesini belirlemek amacıyla yapılan analizler, ölçeğin yüksek güvenirlik seviyesine sahip bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Cronbach's Alpha katsayısının 0.70 ve daha yüksek olmasının test puanlarının güvenirliği için genel olarak yeterli olacağı belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2008).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

SSÖÖ'nin Türkçe'ye uyarlanması amacıyla yapılan bulgular incelendiğinde, ölçeğin orijinal formunda yer alan 2 faktörlü ve 12 maddelik yapının doğrulandığı ifade edilebilir. Diğer bir ifade ile, SSÖÖ'nin sporcuların saldırganlık ve öfke davranışlarını belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda uyarlanması yapılan bu ölçek kullanılarak, sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin azaltılması veya bu tarz davranışların önüne geçilmesi için çalışmalar yapılabilir. Bu bağlamda, Türk diline ve kültürüne uyarlanması yapılan SSÖÖ'nin alanda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Diğer taraftan örneklemin sadece futbolculardan oluşması, araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, farklı katılımcı grupları ile yapılacak başka çalışmalara gereksinim olduğu bu çalışmaların temel önerileri içinde yer almaktadır.

6. KAYNAKÇA

Abrams, M. (2010). *Anger management in sport: Understanding and controlling violence in athletes*. Human Kinetics.

Baker, J., Horton, S., Robertson-Wilson, J., & Wall, M. (2003). Nurturing sport expertise: factors influencing the development of elite athlete. *Journal of sports science & medicine*, 2(1), 1.

Bebetsos, E., Zouboulas, S., Antoniou, P., & Kourtesis, T. (2013). Do anxiety, anger and aggression differentiate elite water-polo players?. *Journal of Physical Education and Sport*, 13(2), 209.

Berkout, O. V., Tinsley, D. & Flynn, M. K. (2019). A review of anger, hostility, and aggression from an ACT perspective. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 11, 34-43.

Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cassello-Robbins, C., & Barlow, D. H. (2016). Anger: The unrecognized emotion in emotional disorders. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 23(1), 66-85.

Conroy, D. E., Silva, M. J., Newcomer, R., Walker, B. W. & Johnson M. S. (2001). Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport. *Aggressive Behavior*, 27, 405-418.

Deffenbacher, J. L. (2011). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(2), 212–221.

Donahue, E. G., Rip, B., & Vallerand, R. J. (2009). When winning is everything: On passion, identity, and aggression in sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 526-534.

Dunn, J. G., Gotwals, J. K., Dunn, J. C., & Syrotuik, D. G. (2006). Examining the relationship between perfectionism and trait anger in competitive sport. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(1), 7-24.

Eckhardt, C., Norlander, B., & Deffenbacher, J. (2004). The assessment of anger and hostility: A critical review. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), 17–43.

Fields, S., Collins, C. L., & Comstock, R. D. (2010). Violence in youth sports: Hazing, brawling and foul play. *British Journal of Sports Medicine*, 44, 32–37.

Hair, J. F., Black, W. C, Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

Hambleton, R. K., & Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-30.

Harwood, A., Lavidor, M., & Rassovsky, Y. (2017). Reducing aggression with martial arts: A meta-analysis of child and youth studies. *Aggression and Violent Behavior*, 34, 96–101.

Hu L. T., & Bentler P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.

Kerr, J. H. (2008). A critique of the development of the competitive aggressiveness and anger scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 721-728.

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press

Kumar, M. (2015). A comparative study of aggressive among the sports person of different semi-content games. *International Journal of Science and Research*, 6(1), 1268-1270.

Lee, S., Kim, Y., & Heere, B. (2018). Sport team emotion: Conceptualization, scale development and validation. *Sport Management Review*, 21(4), 363-376.

Maxwell, J. P., & Moores, E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(2), 179-193

Maxwell, J. P., Visek, A. J., & Moores, E. (2009). Anger and perceived legitimacy of aggression in male Hong Kong Chinese athletes: Effects of type of sport and level of competition. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(2), 289-296.

Mowlaie, M., Besharat, M. A., Pourbohloul, S., & Azizi, L. (2011). The mediation effects of self-confidence and sport self-efficacy on the relationship between dimensions of anger and anger control with sport performance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 138-142

Mutz, M., & Baur, G. (2009). The role of sports for violence prevention: Sport club participation and violent behaviour among adolescents. *International Journal of Sport Policy*, 1, 305-321.

Nicholson, M., Hoye, R., & Houlhan, B. (2011). *Introduction*. In M. Nicholson, R. Hoye, & B. Houlhan (Eds). *Participation in sport: International policy perspectives*. London: Routledge.

Novaco, R. W. (2011). Perspectives on anger treatment: Discussion and commentary. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(2), 251-255.

Omlı, J., & LaVoi, N. M. (2009). Background anger in youth sport: A perfect storm?. *Journal of Sport Behavior*, 32(2), 242-260.

Özdevecioğlu, M. & Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 63-76

Robazzo, C., & Bortoli, L. (2007). Perceived impact of anger and anxiety on sporting performance in rugby players. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(6), 875-896.

Schumacher, R. E., & Lomax, R. G. (1996). *A guide to structural equations modeling*. Erlbaum, Hillsdale, NJ. [Google Scholar].

Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi: Analiz ve raporlaştırma* (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Spaaij, R. & Schailée, H. (2019). Unsanctioned aggression and violence in amateur sport: A multidisciplinary synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, 44, 36-46.

Stanger, N., Kavussanu, M., & Ring, C. (2017). Gender moderates the relationship between empathy and aggressiveness in sport: The mediating role of anger. *Journal of Applied Sport Psychology*, (29), 44-58.

Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-73.

Visek, A. J., Watson, J. C., Hurst, J. R., Maxwell, J. P., & Harris, B. S. (2010). Athletic identity and aggressiveness: A cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model, *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 8(2), 99-116.

Makale Geliş (Submitted): 15.08.2019

Makale Kabul (Accepted): 17.09.2019